

דיפוס התקשורת

אשכול, 2008

הקשר בין דיפוס התקשורת ורגישה לדחייה לבין הסתגלות חברתית אצל מתבגרים בעלי סימפטומים של ליקויים בקשב

מאת: ורדה אשכול

בהנחיית ד"ר מירי שרף

עבודת גמר מחקרית (תיזה) המוגשת כמילוי חלק מהדרישות לקבלת
התואר "מוסמך האוניברסיטה"

אוניברסיטת חיפה

הפקולטה לחינוך והוראה

החוג לחינוך המגמה לייעוץ חינוכי

נובמבר 2008

פרק 2: השיטה

2.1 נבדקים:

הנבדקים במחקר זה הם 245 בנים ו-263 בנות תלמידי כיתות ז' – ט, מחטיבות ביניים שונות, הלומדים ב-18 כיתות רגילות. מכל שכבה נבדקו 2 כיתות. בחירת בתי-הספר נערכה לפי מדגם נוחות, בחירת הכיתות ונעשתה באקראי.

2.2 כלי מחקר:

1. שאלון התקשורת הבודק דפוסי התקשורת (Attachment self-report)

(Brennan, Clark & Shaver, 1998) measurement of Adult). (ראה נספח 3).

השאלון בודק דפוס התקשורת באמצעות שני סולמות – הימנעות וחרדה, אשר, לאחר ניתוח גורמים, נמצאו כמבחינים בין דפוסי התקשורת של מתבגרים ומבוגרים. השאלון מורכב מ-36 פריטים, על פני סולם ליקרט הנע מצוין של 1- מאד עד לציון 7- מאד מסכים. 18 פריטים בודקים רמת חרדה, כמו למשל, "אני חוששת שלאנשים לא יהיה איכפת לגבי, באותה מידה שאיכפת לי לגביהם", "אני חוששת שינטשו אותי". 18 פריטים בודקים רמת הימנעות, "בדיוק כשאחרים מתחילים להתקרב אלי, אני מוצאת את עצמי מתרחקת.", "אני לא מרגישה נוח להיפתח בפני אחרים קרובים." בסולם החרדה נמצאה מהימנות עקביות פנימית $a=.91$. בסולם ההימנעות נמצאה מהימנות עקביות פנימית $a=.94$.

במחקר זה נמצאה מהימנות עקביות פנימית $a=.85$ בסולם החרדה. בסולם

ההימנעות נמצאה מהימנות עקביות פנימית $a=.85$.

2. שאלון conners לבדיקת סימפטומים של ליקויים בקשב ובריכוז

(conners, 1997). השאלון המורחב מורכב מ-87 פריטים, הבאים לבדוק בעיות

משפחתיות, רגשיות, בעיות התנהגות, בעיות קוגניטיביות, חוסר קשב ובעיות שליטה בכעס. הפרטים נעים על סקאלה שבין 0 (לעתים רחוקות) ל-3 (בתדירות גבוהה).

במחקר זה ענו התלמידים על 36 פריטים. 16 פריטים המצביעים על סימפטומים של ליקויי קשב, "אני מתקשה לשמור על ריכוז בזמן משחק או עבודה." ו-20 פריטים המצביעים על סימפטומים של היפראקטיביות/אימפולסיביות, כמו, "אני נוטה להתפרץ או לאבד שליטה בקלות." פריטים אלו נבחרו לשם הבחנה מבדלת בין ילדים בעלי רמות שונות של סימפטומים המאפיינים ליקויי קשב.

ציוני הגלם נרשמים על דף התשובות עליו רשומים ציוני תקן, לכל ציון של נבדק, ומצביע על נקודות החדך, בהתאם לגיל ומחן הנבדק. לשאלון מהימנות עקביות פנימית שנעה מ-0.75-0.90, ומהימנות מבחן חוזר לאחר 6-8 שבועות, שנעה מ-0.60-0.90.

במחקר זה נמצאה מהימנות עקביות פנימית בסולם הקשב $a = 0.85$. מהימנות עקביות פנימית בסולם ההיפראקטיביות נמצאה $a = 0.68$, ומהימנות הסולם הכללי נמצאה $a = 0.87$.

תוקף המבנה של השאלון נבדק באמצעות ניתוח גורמים, תקופת מבדלת ומתכנסת, באמצעות מבחנים אחרים. תקופת מבדלת נמצאה גבוהה באמצעות בדיקת המבחן על אוכלוסיית הסובלת מסימפטומים של ליקויי קשב לעומת אוכלוסייה ללא הסימפטומים הללו (Conners, 1997). (ראה נספח 4).

3. שאלון רגישות לדחייה

(CRSQ Children's Rejection Sensitivity Questionnaire) (Downey et

al. 1998) - השאלון בודק באיזו מידה מתגברים מצפים בכעס או בחרדה לדחייה, האם מתגברים חשים בלתי אהודים או דחויים בעקבות מצב עמוס של דחייה מכוונת האם הם מגיבים בתגובת יתר לדחייה. לשאלון שני חלקים, בחלק הראשון מוצגים מצבים בהם המתגבר מצפה לקבלה או לדחייה באמצעות משוב חברתי ובהם נבדקות מחשבותיו ורגשותיו של מתגבר בטרם קבלה או דחייה.

התשובות הן על סולם מ-1 (לא לחוץ/לא כועס/כן) עד 6 (מאד מאד לחוץ/מאד מאד כועס/לא). חלקו השני של השאלון מתמקד בתגובות הנבדק לאחר הדחייה. חלק זה בודק עד כמה מתגברים חשים דחויים או בלתי אהודים בעקבות הדחייה, עד כמה הם מגיבים בכעס, המורכב מרגשות, מחשבות ותכניות התנהגותיות. בחלק זה מוצגים שני מצבים ועל מתגבר לענות למספר שאלות על סולם מ-1 עד 3 (נכון מאוד, נכון בערך, לא נכון). (ראה נספח 5).

מהימנות פנימית ענה בין $\alpha = 0.79$ ל- $\alpha = 0.72$ בסולמות המדידה השונים. מהימנות מבחן חוזר נמצאה בין 0.85 ל-0.90. ומהימנות מבחן חוזר לאחר שנה נעה בין 0.58 ל-0.61. תוקף מבנה נמצא $r(98) = 0.28$. תקופת ניבויים נמצאה $\beta = 0.15$ בין ציפיות כעוסות לדחייה ותגובות כעוסות לכוונה עמום לדחייה. כמו-כן, $\beta = 0.14$ בין תגובה כעוסה כמנבאת החרפה בציפיות כעוסות לדחייה (Downey et al., 1998).

במחקר זה, נמצאה מהימנות פנימית $\alpha = 0.84$ בסולם רמת החרדה, $\alpha = 0.84$ בסולם רמת הכעס ו- $\alpha = 0.67$ בסולם שמדד ציפייה לדחייה. כמו כן, נמצאה מהימנות פנימית $\alpha = 0.76$ בסולם שמדד ציפיות כעוסות, ו- $\alpha = 0.78$ בסולם שמדד ציפיות

חרדתיות. בחלק הבודק עד כמה מתבגרים חשים דחויים נמצאה מהימנות של $\alpha = .82$.

4. שאלון הסתגלות חברתית-

(Chen et al.,2002; Peer Assessments of Social Competence)

(Masten, Morison & Pellegrini, 1985). השאלון המקורי בודק את המוניטין של תלמידים בכיתה, כפי שהוא משתקף ע"י הערכת עמיתיהם לכיתה, כמייצג יכולת הסתגלות חברתית. השאלון מורכב מרשימה של תפקידים המיצגים 3 סולמות: חברתיות- מנהיגות, שמיוצגות באמצעות הפרטים החיוביים, ומצביעים על יכולת אינטלקטואלית, הישגים לימודיים והסתגלות חברתית ואקדמית טובה; שני הסולמות תוקפנות- הפרעה ורגישות-בידוד מיוצגות באמצעות פריטים שליליים, ומצביעים על הישגים לימודיים נמוכים ועל בעיות הסתגלות חברתית בכיתה. במחקר הנוכחי ענו על השאלון מורי הכיתות ובאמצעותו דיווחו על ההסתגלות החברתית של המתבגרים. מתוך השאלון בחרנו 5 פריטים בודדים שייצגו: התנהגות פרוסוציאלית, התנהגות כעושה, התנהגות אגרסיבית, פופולאריות וקורבן. לסולמות השאלון המקורי נמצאה מהימנות פנימית של 0.95 ו-0.93. לסולם החיובי; 0.93 ו-0.90. לסולם ההפרעה ו-0.85 ו-0.81. לסולם הבידוד. מהימנות מבחן חוזר לאחר 6 חודשים נמצאה בין 0.77 ו-0.87, ולאחר 17 חודשים נמצאה מהימנות שבין 0.63 ו-0.66.

2.3 הליך המחקר:

המחקר התבצע כחצי שנה לאחר תחילת שנת הלימודים לאחר קבלת אישור ממשרד החינוך וקבלת הסכמה מן ההורים ותלמידיהם לביצוע המחקר. זמן זה נקבע על מנת לאפשר לתלמידי כיתות ז' להסתגל לכיתותיהם החדשות ולהכיר את כל תלמידי הכיתה, וכך גם למחנכי הכיתות להכיר את תלמידיהם, על מנת שיוכלו למלא כראוי את השאלונים.

כל המשתתפים ענו על שאלון התקשרות, שאלון רגישות לדחייה ועל שאלון לבדיקת סימפטומים של ליקוי בקשב והיפראקטיביות/ אימפולסיביות. שאלונים אלו מהווים מידע מדיווח עצמי לגבי משתנים אלו. המחנכות ענו על שאלון המעריך את מידת הסתגלותם החברתית של התלמידים.

2. שאלון פרטי רקע

שאלון פרטי רקע

- מין: ז/נ
- אני לומד בכיתה: _____
- בן כמה אתה? _____
- כמה אחים ואחיות יש בבית (חוץ ממך)? _____
- מה מקומך בסדר הלידה? (היקף בעיגול)
  1. בכור
  2. שני
  3. שלישי
  4. רביעי
  5. חמישי
  6. אחר _____
- ההורים שלי: (היקף בעיגול)
  1. חיים ביחד
  2. התגרשו

3. אבי נפטר

4. אמי נפטרה

5. אחר _____

3. שאלון התקשרות הבודק דפוסי התקשרות

(Self-Report Measurement of Adult תקשרות הבודק דפוסי התקשרות)

(Attachment)

מס' סידורי: זכר

המשפטים הבאים מתייחסים לאופן שבו אתה מרגיש ביחסים שלך עם אנשים קרובים. חשוב על מערכות היחסים הקרובות שלך, בעבר ובהווה, וענה האופן שבו אתה מרגיש באופן כללי במערכות יחסים אלה. עבור כל משפט רשום במקום המסומן את המספר המתאר באיזו מידה אתה מסכים עם הנאמר בו על-פי הסולם הבא:

מאד לא מסכים	נייטרלי / מעורב					מאד מסכים
1	2	3	4	5	6	7

מס'	מאד לא / נייטרלי / מאד						
	מסכים	מעורב	מסכים	מעורב	מסכים	מעורב	מסכים
1.	אני מעדיף לא להראות לאחרים קרובים						
2.	איך אני מרגיש.						
3.	אני חושש שינטשו אותי.						
4.	אני מרגיש נוח מאד להיות קרוב רגשית לאחרים.						
5.	אני מרגיש נוח מאד להיות קרוב רגשית לאחרים.						
6.	אני מרגיש נוח מאד להיות קרוב רגשית לאחרים.						
7.	אני מרגיש נוח מאד להיות קרוב רגשית לאחרים.						
7.	אני חושש שלאנשים לא יהיה איכפת לגבי, באותה מידה שאיכפת לי לגביהם						
7.	אני חש לא בנוח כשאנשים שאני איתם בקשר קרוב או אינטימי רוצים להיות יותר קרובים.						

7	6	5	4	3	2	1	8	אני מודאג במידה רבה מאד מלאבד את הקשר עם האנשים הקרובים אלי.																
7	6	5	4	3	2	1	9	אני לא מרגיש נוח להיפתח בפני אחרים																
7	6	5	4	3	2	1	10	פעמים רבות אני רוצה שרגשות של אחרים כלפי יהיו חזקים כמו רגשותיי כלפיהם.																
7	6	5	4	3	2	1	11	ביחסים קרובים אני רוצה להתקרב לאנשים אבל כל פעם אני נרתע.																
7	6	5	4	3	2	1	12	ביחסים קרובים, לעתים קרובות אני רוצה להתמזג לחלוטין עם אחרים, וזה לפעמים מפחיד ומרחיק אותם.																
6	5	4	3	2	1	7	13	אני נלחץ כשאנשים אחרים מתקרבים אלי יותר מדי.																
מאד מסכים	מאד לא מסכים	נטראלי/ מעורב	מס' 14	אני מודאג מכך שאהיה לבד	מס' 15	אני מרגיש בנוח לחלוק את מחשבותיי ורגשותיי האשיים עם אחרים קרובים.	מס' 16	הרצון שלי להיות מאד קרוב, לעתים מפחיד ומרחיק אנשים.	מס' 17	ביחסים קרובים, אני מנסה להימנע מלהתקרב יותר מדי לאחרים.	מס' 18	ביחסים קרובים, אני זקוק להרבה חיזוקים לכך שאני נאהב.	מס' 19	אני מוצה שיחסית קל לי להתקרב רגשית לאחרים	מס' 20	לפעמים אני מרגיש שאני מכריח אחרים קרובים להראות יותר רגשות ויותר מחוייבות.	מס' 21	ביחסים קרובים, אני מוצה שקשה לי להרשות לעצמי להיעשן ולהיות תלוי באחרים.	מס' 22	אני לא חושש לעיתים קרובות שמא ינטשו אותי.	מס' 23	ביחסים קרובים, אני מעדיף/פה לא להיות קרובה מדי לאנשים אחרים.	מס' 24	אם אני לא מצליח לגרום לאנשים

7	6	5	4	3	2	1	קרובים לגלות בי עניין, אני חרד או כועס.			
7	6	5	4	3	2	1	אני מספר לאנשים הקרובים אלי כמעט הכל.	25		
7	6	5	4	3	2	1	ביחסים קרובים, אני מוצא שאנשים לא רוצים להתקרב אלי כפי שאני רוצה.	26		
7	6	5	4	3	2	1	אני בדרך כלל מדבר עם אנשים קרובים אלי על בעיותיי ודאגותיי.	27		
7	6	5	4	3	2	1	כשאני לא מעורב במערכת יחסים, אני מרגיש במידה מסוימת חרד ולא בטוח.	28		
7	6	5	4	3	2	1	אני מרגיש בנוח להיעשן ולסמוך על אחרים קרובים.	29		
7	6	5	4	3	2	1	ביחסים קרובים, אני נהייה מתוסכל כשאנשים אינם בסביבה במידה שהייתי רוצה.	30		
							מאד מסכים	ניטרלי/ מעורב	מאד לא מסכים	מס'
7	6	5	4	3	2	1	אין לי בעיה לבקש מאחרים קרובים עזרה, עיצה ועידוד.	31		
7	6	5	4	3	2	1	אני נעשה מתוסכל אם אחרים קרובים אנים זמינים (נגישים) כשאני זקוק להם.	32		
7	6	5	4	3	2	1	זה עוזר לפנות לאחרים קרובים בזמנים של מצוקה.	33		
7	6	5	4	3	2	1	כאשר אחרים קרובים מסתייגים ממני, אני מרגיש ממש רע לגבי עצמי.	34		
7	6	5	4	3	2	1	אני פונה לאחרים קרובים לדברים רבים, כולל עידוד ותמיכה.	35		
7	6	5	4	3	2	1	ביחסים קרובים, אני מתרעם כאשר השני מבלה זמן רחוק ממני.	36		